

Максимова С.

КАСЫМ ТЫНЫСТАНОВ АЛГАЧКЫ АЛФАВИТ ТҮЗҮҮЧҮ ЖАНА КОТОРМОЧУ

Максимова С.

КАСЫМ ТЫНЫСТАНОВ СОЗДАТЕЛЬ ПЕРВИЧНОГО АЛФАВИТА И ПЕРЕВОДЧИК

Касым Тыныстановдун кыргыз тилин алгач латын алфавитине, андан соң зарылдыкка жараша орус алфавитине өткөрүү аракеттери, орус тилиндеги ырларды кыргызчага которгону жөнүндө сөз болот.

Алгачкы кыргыз жазма адабиятына негиз салуучулардын бири, акын-жазуучу, драматург, кыргыз алфавитин түзгөн тилчи-окумуштуу, Кыргыз АССРинин эл агартуу комиссары, кыргыз-маданият курулуш институтунун директору, кыргыздын тунгуч кызыл профессору Касым Тыныстанов өзүнүн 37 жылдык кыска, бирок нуска өмүрүндө кыргыз эли үчүн эбегейсиз эмгектерди жаратып кеткен. Анын эмгектери адабиятта (поэзия, проза, драма), илимий иште (кыргыз тилинин алиппесин, алфавитин түзүүдө, окуучулар, студенттер, окутуучулар үчүн окуу китептерин, терминдерди иштеп чыгууда), котормодо (орус ырларын кыргызчага которушу, “Манасты” орусчага которушу), педагогикалык жана коомдук иштерде ачык-айкын көрүнгөн.

1925-жылдан баштап Илимий комиссияны жетектеген 24 жаштагы Касым бүткүл билимин, күч-дараметин кыргыз элинин өсүп-өнүгүшү үчүн жумшап, күн тынымы, түн уйкуванан калат. Жаңыдан Кыргыз АССРи уюшулуп жаткан кезде Касымдын аралашпаган жумушу, аткарбаган иши калбайт. 1925-жылдын август, сентябрь, октябрь айлары “Эркин Тоонун” редактору болот. Ушул жылдары анын негизги каалоосу - жаңы кыргыз адабиятын түзүү болгон. Кыргыз тилиндеги партиялык-советтик адабиятты түзүүгө аракеттенген. Бирок адабиятты түзүү үчүн туруктуу бир алфавит керек эле. 1925-жылдан 1927-жылга чейин “Жаңы алфавит коомунун достору” уюмун жетектейт. Кыргыздардан бөлөк да коңшу республикаларда тил жаатындагы маселелер курчуп турган эле. Ушуга байланыштуу 1926-жылы Баку шаарында түрк тилдүү элдердин башын бириктирген I-съезди өтөт. Ошол 1926-жылдын 26-февралынан 5-мартына чейин өткөрүлгөн Түркология съездинде Касым латын алфавитине өтүүнүн зарылдыгы тууралуу баяндап, түрк тилдүү элдердин маданияты, адабияты, илими карым-катнашта бирдей өнүгүүсү үчүн латын алфавити чоң өбөлгө болооруна басым жасап, доклад окуйт. Баяндаманын тезистеринен менен өзбек, казак, татар, азербайжан эл агартуу

ишмерлери таанышып чыгышып, колдошот. Съездге катышкан ири окумуштуулар В.Бартольд, С.Ольденбург, Б.Чобанзаде, К.Юдахин, А.Самойлович, Л.Щерба, С.Маловдор доклад менен таанышып чыгышып, текши жактырышат. Бакудан келгенден кийин кенен макала менен Касым ал жөнүндө “Эркин Тоонун” 8-апрелиндеги №15-санына жарыялайт. Ошол Баку шаарында жүргөндө Касым тарыхчы В.Бартольдго кайрылып, кыргыз элинин тарыхын жазып берүүсүн өтүнөт. Бартольд Касымдын сунушун кабыл алып Пишпекке келет. Эл-жер менен таанышып, кыдырып жүрүп ал кыргыздар жөнүндө көптөгөн баалуу эмгектерди жаратат. Кийин ал жазгандарын Касым өзүнүн берген убадасы боюнча китеп кылып чыгартып, 10 нускасын Кусейин Карасаев аркылуу Ленинградка бердиртип жиберген.

Касым Тыныстанов кыргыз элинин өсүп-өнүгүүсү үчүн бардык тармакка кол кабыш кылууга үлгүргөн. Үлгүрбөй жаткан иштерге сырттан илим-билимдүү адамдарды чакырган. Түрк тилдүү элдердин тарыхын мыкты өздөштүргөн белгилүү тарыхчы В.В.Бартольддон тышкары Касым Тыныстанов дүйнөгө аттын кашкасындай таанымал, 16 тилде эркин сүйлөп, жазып, 20дай тилди лингвисти-калык жактан түшүнгөн тилчи-окумуштуу, профессор Е.Д.Поливановду, атактуу этнограф С.М.Абрамзонду, элдик мурасты жыйноочу, үндөрдү жаздырып алуучу А.В.Затаевичти, “Манас” эпосундагы “Манастын төрөлүшү”, “Көкөтөйдүн ашы”, “Чоң казат” бөлүмдөрүн орусчага которууга жапа тырмак, сабаттуу киришүү үчүн Л.Пенковский, М.Тарловский, С.Липкин, Ф.Ошкевич, Э.Беккер өндүү мыкты котормочуларды Кыргызстанга чакырып, эл-жер менен тааныштырып, иштөөлөрүнө шарт түзүп, өзү да алар менен кошо тилчи, этнограф, тарыхчы, котормочу болуп, жан-алы калбай чуркап, “биз бардыгынан кечигип атабыз, тезирээк элдин сабатсыздыгы жоюлуп, китептер чыгып, тарых жазылып, музейлер ачылышы керек” деп биринчи демилге көтөрүүчүлөрдүн бири болгонун азыр эч кимибиз тана албайбыз.

Кыргыз тил илиминин тамыр байлап өрчүшүнө Касым бөтөнчө жана кайталангыс эмгек сиңирген. Кыргыз лингвистикасынын анын

колу алгач тийбеген теориялык, методикалык жана практикалык маселелери калбайт. Сөздүн түз маанисинде айтканда К.Тыныстанов кыргыз тил илиминин баштоочусу. Алгачкы жолу тематикалык терминдерди, аныктамаларды кыргызча туюнткан. Баарыбыз азыр жадыбалдай жаттап окуп жүргөн ээ, баяндооч, тактооч, этиш, сын атооч, ат атооч, жөндөмө, уңгу, мүчө, төл жана бөтөн сөз, атооч, илик, барыш, табыш, жатыш, чыгыш, тырмакча, сызыкча, үтүр, кош чекит, ж.б. көптөгөн сөздөрдү биринчи жолу ойлоп таап, кыргыздын илимий казынасына киргизип, канжаныбызга сиңирген.

"...Арийне, кайсы бир өнүп-өрчүгөн адабий тилдин лексикалык казынасына бир-эки жаңы сөз киргизиш кээде укмуш улуу калемгерлердин да колуна келе бербейт. Маселен, Лев Толстой жүз колтойгон томдон ашуун ар кыл мүнөздөгү тексттер жазса да, орус жазма речин жадагалса бир жаңы сөз менен байытпаптыр. Ал эми Федор Достоевский чыгармаларында өзү ойлоп тапкан көп эле жасалма сөздү колдонсо да алардын наяттыгы үчөө гана орус интеллигенциясынын сөз байлыгына кошулуптур. Улуу жазуучу эне тилине үч сөз кошконуна аябай сыймыктанчу экен. Эгер ушул фактыларга салыштырып карасак, анда Касым эбегейсиз чоң эрдик жасаганын көрөбүз: ал кыргыз жазма тилине үч-төрт эмес, бир короо жаңы сөз тартуулаган. Алардын баары эне тилине өзүнөн-өзү жаралып калган төл сөздөрдөй кирип кетпедиби", - деп Салижан Жигитов ачык-айкын салыштырып берген¹.

1925-жылдын июнь айында чакырылган Кыргызстан мугалимдеринин биринчи съездинде кыргыз тилинин жазуусу жана араб тамгасын калтырып, латын тамгасына өтүү жөнүндө Тыныстанов доклад жасаган. Касымдын съездде жасаган докладынын тезиси съезддин токтому катарында кабыл алынат. Токтомдун латын тамгасына өтүү жөнүндөгү пунктунда:

"Азыркы заман маданият заманы, жарыш заманы. Маданиятка тез жетүү үчүн ар бир иш жеңилдик болоорун тилейт. Маданияттын түбү (негизи) адабият, басма сөз. Азыркы биз колдонуп жүргөн араб тамгасы маданиятка көп жолтоо кылат. Ошондуктан, мугалимдердин областтык тунгуч съезди кыргыз колдонуп жүргөн араб тамгасынын ордуна, маданият жолунда жеңилдик келтире турган латын тамгасын алууну өтө керек деп табат. Латын тамгасы газета беттерине берилип, ал тамга менен элди тааныштыруу азыртан көрүлө башталсын. Газета беттерине латын тамгасы менен кыска, кыска кабарлар, ырлар жазыла берилсин" – деген токтомду съезд кабыл алат.

Кыргыз жазуусун араб тамгасынан латын тамгасына көчүрүүдө Касымдын сиңирген эмгеги зор. Ал түзгөн кыргыз элинин 24 тамгадан жана кыбачыдан турган алфавити "Эркин Тоо" газетасынын 1925-жыл, 29-июнундагы санына жарыяланган.

Касым "Латын тамгасын эмне үчүн алабыз?" аттуу көлөмдүү макаласын газетанын ушул эле санына жарыялап, анда мындай деген: "Ар бир окуучу жакшы түшүнүүлөрү керек: латын тамгасын алгандагы максатыбыз - күн чыгыштын ак селделүү кожо-молдосун жок кылуу үчүн эмес, жеңил жол менен адабиятыбызды, маданиятыбызды жасоо, латын тамгасын алып, латын же француз болуп кетүү эмес, максатыбыз солдон оңго жазып, маданияттуу элдерди тууроо эмес, биздин максатыбыз: жеңил, төтө жол менен улут адабиятыбызды, улут маданиятыбызды топтоп, ошол аркылуу ошолордун техникасындай техникалуу болуу".

1926-жылдын аягында Кыргызстанда Жаңы алфавит комитети түзүлүп, ага Кыргызстан Борбордук Аткаруу Комитетинин председатели Абдыкадыр Орозбеков, орунбасары Касым Тыныстанов болот. Касым 1926-жылдан баштап Е.Д.Поливанов менен латындашкан алфавиттин негизинде кыргыздар жана дунгандар үчүн алфавит түзүү иштерине катышат.

1927-жылы Кыргыз АССР Эл агартуу Комиссариатынын комиссары болгон Касым Тыныстанов ушул жылдан кыргыз алфавитинин борбордук комитетин жетектейт.

Моюнга алуу керек, Касым шарт-ыңгайга жараша элибиздин өнүгүп-өсүшү үчүн ийкемдүү боло турган, солдон оңго жазыла турган латын алфавитин кыргыз элине киргизүүдө негизги ролду ойногон болсо, кийинчерээк ошол эле шарт-ыңгайга жараша элдин тезирээк сабаттуу болуп өнүгүп-өсүшү үчүн орус алфавитине өтүүгө чакырык салган. Тагыраак болуш үчүн Тыныстановдун өзүнүн докладынан үзүндү келтирели. 1937-жылдын 10-майында "Кыргызстандагы жаңы алфавит үчүн күрөштүн он жылы" деген темада жасаган докладынын акыркы абзацында мындай делет: "СССРдеги улуттарга орус тилинин маданий таасир тийгизүүчү ролу мына бул тарыхый зарылдыктан чыгып олтурат: биринчиден, орус жумушчу табы Россиядагы капитал бийлигин кулатуу ишинде жол баштоочу болду жана кыйла тажрыйбалуу тап катары социализмди толук жеңип алуу үчүн мындан аркы салгылаштарда да авангард бойдон кала берет, экинчиден, социалисттик коомду толук орнотуу үчүн зарыл социалдык-экономикалык, илимий-техникалык билимдер улут тилдеринде алда канча жетилген маданияты бар орус тили аркылуу гана орун-очок алышы мүмкүн. Маселени дал ушундай негизге койгондо гана

¹ С.Жигитов. "Ала Тоо" журналы, № 9-10, 1991.

грамматиканын, орфографиянын, терминологиянын, тил курулушунун дагы башка маселелери ойдогудай чечилмек..."².

Кеменгерлик менен айтылган бул ой турмуш чындыгынан алынган. Касым кыргыз элинин кандай гана багыт, жол болбосун телчигип, улуу элдердин үлгүсү менен жанаша көтөрүлүүсүн, гүлдөшүн каалаган. Айткандай эле бул докладдан, б.а. Касымдын көзү өткөндөн үч жылдан кийин кыргыз эли орус алфавитине өткөн.

Касым 1927-жылы 28-майда Орто Азия элдеринин жаңы латын алфавитин кабыл алуу боюнча Самаркандда болгон илимий конференцияга катышат. Конференцияны ачкан өзбек Эл агартуу комиссариатынын комиссары Манан Рамзи отургандарга жыйындын милдети менен тааныштырып, андан аркы жүрүшүнө Касым Тыныстанов төрагалык кылаарын айтат. Ар бир улут өз алфавитинин долбоорун сунуш кылышат. Касым Тыныстанов, Ишенаалы Арабаев, Кусейин Карасаев даярдап барган алфавиттин долбоору - латын жазуусунун басма түрүн эмес, жазуу түрүндөгүсүн гана кабыл алуу сунушу эле. Бул сунушту көбү жактырышат.

1928-жылдын 23-майында Кыргыз Эл Агартуу комиссариатынын, Билим борбору коллегиясынын жана Жаңы Алиппе борбордук комитетинин президиумунун кошмо жыйналышы болуп, жыйналышка өкмөт мүчөлөрү жана маданият кызматкерлери катышат. Жыйналышта четтен кирген сөздөрдүн кыргыз тилине көрсөткөн таасири тууралуу Касым Тыныстановдун доклады угулат.

Доклад "Кызыл Кыргызстан" газетасынын 1928-жыл, 27-май, 60-нумурунда жарыяланган.

К.Тыныстановдун ташкындаган таланты алгач акындык өнөрдө башталган. Аны 1917-жылдан 1925-жылга чейин аздектеп, багып жүрүп, бир топ жакшы ырларды берген болсо, кийин шарт-тагдырга байланыштуу илимий иштерге баш оту менен кирген. Анын толук акын болуп тарыхта өз ордун таппай калышына көптөгөн мүчүлүштөр себепкер болгон. Ошол учурдагы элдин сабатсыздыгы, өзүнчө Автономиялуу республика болгон учурдагы абал К.Тыныстановду алдыңкы интеллигент, тил билген, көз карашы терең адам катары тагдыр аны илимге, билимге, коомдук иштерге тарткан. Ал өзү дагы башка коңшу өлкөлөрдөн артта калып калбашыбыз үчүн тил илимине көбүрөөк тартылып, искусствонун өнүгүп-өсүшүнө, музейлердин ачылып, театрлардын коюлушуна жанын үрөгөн. Анын акындык өнөрүнүн өтө жалындап кете албаганынын себебин Салижан Жигитов таасын айткан.

«...1925-36-жылдары башка маанилүү коомдук жумуштардан түк чолосу тийбеген себептен Касым ыр жазганга анда-санда бир кайрылган. К.Тыныстановдун жаратмандык мурастарынан өтө «чырдуусу» – анын поэзиясы, асыресе «Касым ырлар жыйнагындагы» айрым бир чыгармалар. Анын адепки акындык чыгармачылыгы бир кыйла эле татаал тарыхый, саясий, психологиялык кырдаалда өткөн. Ал мезгил кыргыз коомунда советтешүү процесси жаңыдан гана жүрө баштаган, социалисттик өнүгүштүн саясий, экономикалык, идеологиялык өбөлгөлөрү араңдан-зорго түптөлүп келаткан учур эле. Капитал-лизмге чейинки коомдук мамилелердин шартында балакаттан ашкан кат-сабаттуу жаштар үчүн саясий түшүнүктөрдү сиңирүү, жаңыча көз караштарды акыл энчисине айландыруу өтө кыйын болгон.

Курагы жагынан али жаштыгы, турмуштук тажрыйбага чукактыгы, жалпы билим тарабынан жашыктыгы, саясий майданда башы анча бышпаганы да Касымдын революциядан шыдыр кийинки татаал социалдык-тарыхый жагдайда эч айныбай идеялык туура жол табышына, алашчыл идеологиянын жарамсыз маңызын, калайыкка кас багытын таасын байкашына кадыресе жолтоо кылган» - дейт Салижан Жигитов³.

Касым Тыныстанов 1924-жылдан баштап чыгармачылыгын кескин өзгөртүп, илим жагына ык ала баштаса да ВКП(б) Кыргыз обкомунун заказы боюнча биринчи орус революциясынын 20 жылдыгына карата ал 1925-жылы орус тилиндеги ырларды кыргызчага которуп, "Өзгөрүш ырлары" деген ат менен чакан жыйнак чыгарат.

Караңгыдан жол издеп келаткан элдин талабына жооп берип, элдин сабатсыздыгын жоюу милдетин мойнуна жүктөп жүргөн жылдарда башка элдин адабиятынан биздин жергиликтүү элге поэзияны же прозаны которуп, аң-сезимине жеткирип берүү ошол учурдун, алдыңкы интеллигенция өкүлдөрүнүн эң жооптуу милдеттеринин бири болгон. Ушул жолдо К.Тыныстанов өз вазыйпасын эң мыкты аткарган. Анүстүнө кыргыз жазма адабиятында, кыргыз адабиятынын тарыхында алгачкы болуп К.Тыныстанов котормо ишин колуна алган.

«Касым Тыныстанов көркөм котормо ишин да биринчилерден болуп колго алып, бүткүл дүйнөлүк коммунисттердин гимни «Интернационалды» которгон жана баарыдан мурда поэтикалык котормолору топтолгон «Өзгөрүш ырлары» (Пишпек. Типография «Серп и молот». 1925-жыл, 25-ноябрь) деген китеп чыгарган. Ага 7 ыр которулуп кийирилген, бирок авторлору көрсөтүлгөн эмес.

² С.Максутова. К.Тыныстанов – кыргыз илиминдеги жылдыз. Б.,2008.

³ С.Жигитов. "Ала Тоо" журналы, № 10, 1988-жыл.

Касым бул ырларды зарылдыгына жараша өзү жазган окуулуктарынын тиешелүү жерлерине (бөлүмдөрүнө) жарыялап, жаш жеткинчектерге, сабатсыздыгын жоюу үчүн сабак алгандарга тартуулап турган. Маселен, «Интернационалды» 1927-жылы жарык көргөн «Окуу жазуу бил» окуулугуна «Биздин ураан» деген ат менен жарыяласа, «Жаш аскер», «Аза маршы» деген ырларды «Жаңы айыл» (1929), «Тил сабагы» (1932) деген окуулуктарга чыгарган. Ал эми И.А.Крыловдон которулган «Ийнелик менен кумурска» тамсилин алгач «Касым ырлар жыйнагына» (1925), андан «Жаңы айыл» (1929), «Кыргыз тилинин синтаксиси» (1936) окуулуктарына жарыялаган. Демек, бул поэтикалык туундулар кыргыз адабият тарыхында эң алгач которулган жана эң алгач китеп бетине басылып чыккан ырлар болуп саналат. Аны китептин «Которуучудан» деген киришмесиндеги «өзгөрүш ырлары мындан мурун кыргыз тилине которулбаган» деген сүйлөм да тастыктап турат.

К.Тыныстановдун нукура жана котормо поэзиясы өз мезгилинде китеп түрүндө («Касым ырларынын жыйнагы менен «өзгөрүш ырлары») газета, журнал беттеринде, өзгөчө өзү жазган окуу куралдарында он-он беш жылдай аралык бою өз элине жакшы эле кызмат өтөгөн. Бирок өтө күчтүү жана келечектүү абруюна карабастан кыргыз адабиятынын классикалык, хрестоматиялык бийиктигин жеңип ала албады. Ага биринчиден, 1925-жылы жарык көргөн жогоруда аталган китептерден кийин К.Тыныстанов поэзия жазууну такыр токтотуп, тил илимине, пьеса, сын жазууга жана коомдук иштерге баш оту менен кирип кетсе, экинчиден, отузунчу жылдардын башынан башталган адилетсиз куугунтук, 1938-жылкы жазыксыз өлүм ооз барып айткыс кедергисин тийгизген» – дейт өзүнүн үлгү башат сөзүндө Омор Сооронов⁴.

Ошол кезде Орусияда гимн катары ырдалып жүргөн «Интернационал» ырын акын мындайча которгон:

Тур, каргыш менен тамгаланган
Бүтүн дүйнөдө ач-кулдар!
Кайнап биздин акыл ачынган,
Майданга кандуу дап-дайар.
Бул биздин эң акыркы
Жеңишер чоң майдан:
Интернационал менен
Көгөрөр бар адам!⁵

Ошол учурдагы орус акындарынын элди жаңы заманга үндөө, Коммунисттик партиянын программаларына агитациялоо абдан күч болгон.

Ырда айтылып тургандай эле эски дүйнөнү кулатып, жаңы дүйнөнү тургузуу аракети ар бир адамдын көкүрөгүндө орун алган. Орусияда 1905-жылы болгон жумушчулар-дын көтөрүлүшүнөн кийин Орусия бийлиги тарабынан акын-жазуучуларга да тапшырма берилип, көп улуттуу эл бир бүтүндүккө айлануусу, биргелешип жаңы заманды курушу керектигине жар салуу чакырыгы ташталган. К.Тыныстанов Орусияда болгон революцияны өзгөрүш деп которгон. 1925-жылдын 25-ноябрында чыккан котормолор жыйнагына да «Өзгөрүш ырлары» деген атты койгон. Анткени ал орусча жазылган «Песни революции» китеби болгон. Ошол китебинин баш сөзүн акын мындай деп жазат:

«Өзгөрүш ырлары мындан мурун кыргыз тилине которулбаган. Орусия өзгөрүшүнө 20 жыл толууна арналып, бул «өзгөрүш ырлары» аттуу китебчени кыргыз тилине которуу кызматын облустук партия кемитетинин үгүт-насийат бөлүмү маган табыш кылды. Бул китебчени чыгаргандагы максат кыргыз адабиятын көбөйтүү, болбосо кыргыз адабиятына сулуулук киргизүү эмес, өзгөрүш балбандарынын сыры менен таанышуу, көбүнчө ошол обон менен ырдоо. Ошондуктан бул өзгөрүш ырлары которгондо, кыргыз ырларынын техникесине жанаштыруу жагы каралбады. «Өзгөрүш ырларынын» обону менен тааныш болбогон адамга бул китебчедеги ырлардын техникеси (муун бүтүмдөрү) жат учураары анык. Ушул себеб менен окуучуга озунуб айтып кетүүнү макул табтым. Ал эми сулуулук жана маани жагынан кемчиликтери болсо, кезит аркылуу, болбосо кат аркылуу кабар кылган жолдошторго өз атымдан алкыш айтмакчымын⁶.

К.Тыныстанов ырларды эмне себептен которгонун, ким аркылуу тапшырма берилгенин да абдан сонун айткан. Ушул ырларды которгон акын ал учурда 23-24 жаштарда гана болгон. Бирок, китепченин баш сөзүн жазганы каадалуу, көптү көргөн кишилердей. Эгер кемчилик болсо гезит же кат аркылуу кабарлашкыла, аларга алкыш айтам дегени да анын интеллектуалдык деңгээлинин бийиктигин көрсөтүп турат. Ырды муундарга бөлүп которууда, көркөмдүк, интонациялык жагында кемчилик жок. Маанисин да муундарын да айкалыштыра алган. Болгону ырлардын авторлору ким экенин атабаганы кемчилиги болгон. Анын «Аза маршы» деген котормо ырында:

Кайгы жеп кара элдин камы үчүн,
Жан теңди аябай салдынар
Эркиндик, бирдик, жыргал таңы үчүн

⁴ О.Сооронов. Касым Тыныстанов. Капастан чыккан ырлар. Б.2004.

⁵ О.Сооронов. Касым Тыныстанов. Капастан чыккан ырлар. Б.2004.

⁶ О.Сооронов. Касым Тыныстанов. Капастан чыккан ырлар. Б.2004.

Күрөштө жан курбан кылдыңар!⁷
деп жумушчу таптын турмушун сүрөттөгөн ырды кыргызчалайт. Анын ушул «өзгөрүш ырларына» кирген 7 ырынын баары тең элди караңгы ойдон ойготууга, жаркын чакырыктарга, жаңы заманга үндөгөн ырлар болгон.

Жогорку эки ырдан сырткары китеп-чеде «Коркпо, жолдоштор, адымда!..», «Кызыл туу», «Кайрат», «Жаш аскер», «Жаш пийенер ыры» ырлары орун алган.

«Коркпо жолдоштор, адымда» деген котормо ырында:

Коркпо, жолдоштор, адымда!

Кан күрөшкө баралы.

Теңдик, эркиндик жагына

Өзүбүз жол салалы (2 кабат)⁸

Ырда көрүнүп тургандай, эски падышаны тактан алып салалы, ишибиз ак, бири-бирибизге ишенип, күрөшөлү. Эмгектин туусун жер жүзүнө жайылталы. Ушундай учурда коркуп карап турбайлы деген ураан-чакырыктар ташталган.

Касым Тыныстанов бул 7 ырынан тышкары да И.Крыловдун «Ийнелик менен кумурска» тамсилин кыргызча которуп, алгачкы чыккан «Касым ырлар жыйнагына» киргизген. Үч муун, маани жагынан абдан мыкты которулган. Анда ыр мындай башталат:

Ырчы ийнелик чырылдап,

Жазды жаздай бир тынбай.

Бошко жүрдү ыр ырдап,

Келер кышка кам кылбай.

...Баары кетти!.. кыш менен

Бирге келди аччылык.

Ачка болсо күч менен

Кайдан чыксын ырчылык.

⁸ О.Сооронов. Касым Тыныстанов. Капастан чыккан ырлар. Б.2004.

⁷ О.Сооронов. Касым Тыныстанов. Капастан чыккан ырлар. Б.2004.